

ÁCS LIPÓT: A NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI OSZTÁLYA ÉS MŰVÉSZETI KULTÚRÁNK.

XIX. század művészetén végigtekintve, a különböző törekvések egész sorát látjuk. De különösen a múlt század 80-as éveitől kerültek felszínre minden téren oly törekvések, amelyek új kultúrát hirdetnek. S bár a mű-

vészi termelés minden ágában észlelhetünk változásokat, mégis a keresés, bizonytalanság, határozatlanság, sokszor formátlanság és színtelenség a képzőművészetekben a legszembeötlőbb.

A különböző népek kultúrájának virágzó kora mindig olyan egységet, nemzeti jelleget mutat, amely ennek minden nyilvánulásában felismerhető. Kultúránkban ezt az egységet ma még nem látjuk. Kapkodás s bizonyos fokú ziláltság nyilvánul szellemi és gazdasági életünk minden részében. Igen természetes, hogy ily viszonyok között a művészet sem bírhat egységes, harmónikus jelleggel.

A művészet küzd ugyan erősen különböző célokért, stílusért, csak hogy mindaddig nem juthat egységes új stílushoz, amíg a nemzet léte ellentmondó, határozatlan s az egyén lelki léte nyugtalan, békétlen, elégedetlen. A történelem tanítása szerint stílust csak harmónikus élet teremthet: a görög világ, az olasz reneszánsz. Minden keresés és fáradozás dacára egységes, nemzeti művészetről majd csak akkor beszélhetünk, ha a nép génuszából fakadó egészséges, erős nemzeti kultúránk lesz.

Az új törekvéseknek máris köszönhetjük az élet és a természet összefüggésének a megtalálását. Az utolsó évtizedek e téren óriási változást idéztek elő. A fiatal művésznövendék a természet kiapadhatatlan gazdag forrásából törekszik szomszúságát csillapítani. Technikailag és tartalmilag újszerűsége igyekeznek. E forradalmi törekvések a régi tradíciókat összetörve, sokszor persze a jót, a helyest sem kímélik.

Az új irányzat egy másik rendkívül értékes mozzanata annak a felismerése, hogy csak az a művészet válhat közkinccsé, amely a hazai talajban gyökeredzik, amelynek vérkeringése a nemzet életéből táplálkozik. Csak az ily módon kifejlesztett nemzeti művészet fogja fluidumként körülfolyni egész szellemi életünket, városainkat, házainkat, cselekedeteinket, ez

fogja mindennapi életünket fényével beragyogni. A népi kultúra fejlesztésének azon végcélja, hogy a mindennapi életet megneemesítve, szűk-ségessé teszi a legegyszerűbb tárgynak művészi kiképzését s ennek olcsó előállítását. Újszerű iparművészetünk, amely már annyi szép sikert aratott, népiünk széles rétegeire eddig nem igen gyakorolt hatást, mert eddig nélkülözte a fenti sajátságokat. A nép széles rétegeinek ma is jobbára ízléstelen, művészietlen produktumok állnak rendelkezésére.

A művészet az otthonban kezdődik. Csak az az ember, aki benső szükségéből otthonát művésziileg kiképzí, fogja ezt az érzést az utcára, a távoli környezetre is átvinni. Azért hangsúlyozzák az új művészet apostolai, hogy a legalacsonyabb néprétegeknek is művészi otthonot kell teremteni. A legigénytelenebb háznak, lakásnak olcsó eszközökkel egységes, harmónikus művészi kiképzést kell adni.

Hogy e kívánság nem utópia, mutatja a régi népművészet, amely nemcsak az esztétikai szükségletből és alkotásösztönből fakadt, hanem a nép gazdasági életéből sarjadt. Ezért törekedett elsősorban használati tárgyak teremtésére. Művészi tevékenységének középpontja a ház volt, mert a nép művészete lényegileg alkalmazott művészet lévén, természetszerűen a házban található használati tárgyain nyilvánul meg.

Régi népművészetünk szépséges alkotásainak egy része a tudatlanság és nembánomság miatt elveszett, egy másik, szerencsére elég nagy része, azonban lelkes gyűjtők és múzeumok birtokába jutott. A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya valóságos tárháza a magyar népi művészet legcsodásabb alkotásainak. Az itt összegyűjtött különböző tárgyak és eszközök a legvilágosabban szemléltetik mindazt, amit iparművészetünk szempontjából tudnunk szükséges. De különösen ki kell emelnünk azt a fontos körülményt, hogy

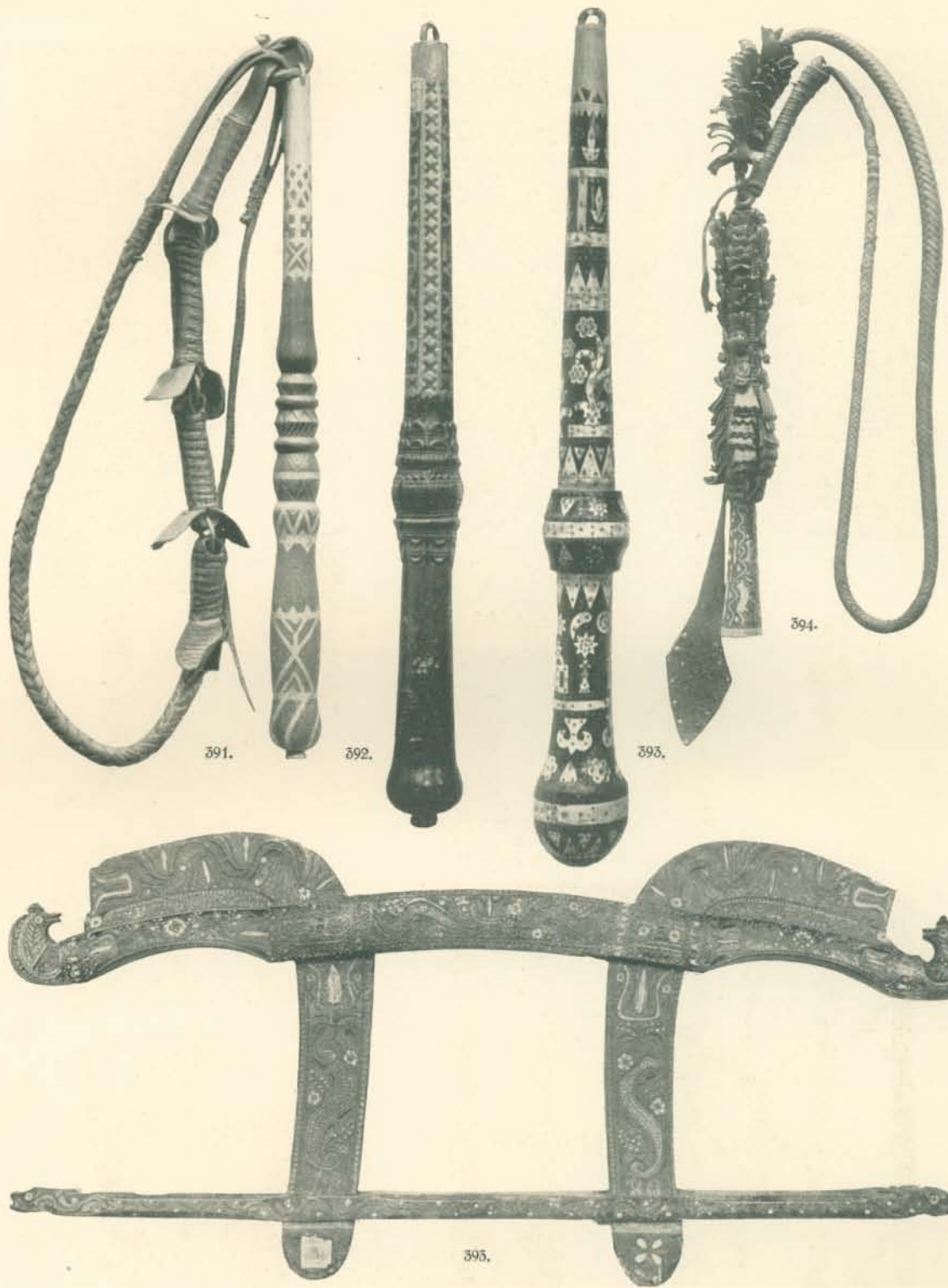
389.

390.

389. Galambbúgos nagykapu. Fenyéd, Udvarhely megye. —
390. Göcseji parasztház.

Art paysan hongrois. — 389. Portail sculpté et peint en bois
et 390. maison décorée de peintures.

391. Palóc karikás. — 392—393. Alföldi és dunántúli karikás.
394. Alföldi karikás. — 395. Kalotaszegi járom.

Art paysan hongrois. — 395. Joug gravé en bois et 391-394.
fouets de pâtres.

396.

397.

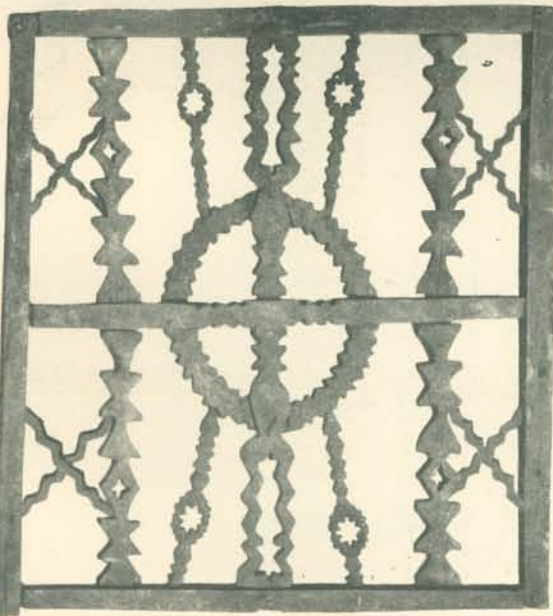
398.

399.

400.

401.

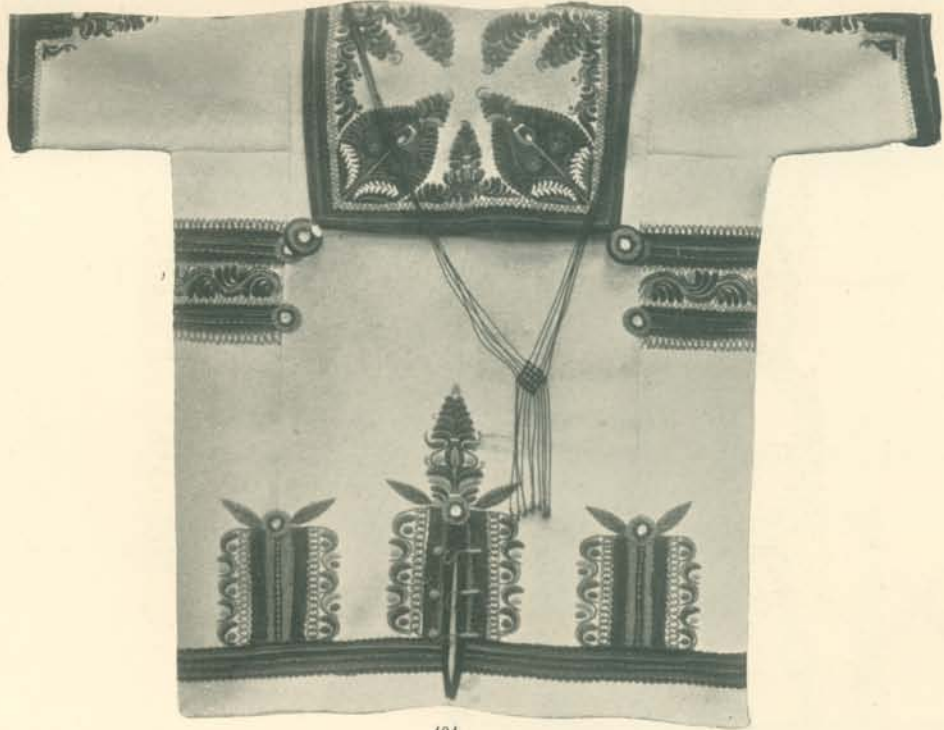
402.

396, 398, 400. Dunántúli mángorlófák. — 397, 399. Zemplén-
megyei kiértők. — 401. Fából faragott székely ablakrács.
402. Dunántúli viráglétra.

Art paysan hongrois. — 401. Grille de fenêtre en bois,
402. support à fleurs, 397, 399. cornes gravées et 396, 398,
400. trois rouleaux de calandre.

405.

404.

403—404. Mezőkövesdi szűrök.

Art paysan hongrois. — 403—404. Manteaux, appelés „szűr” en feutre.

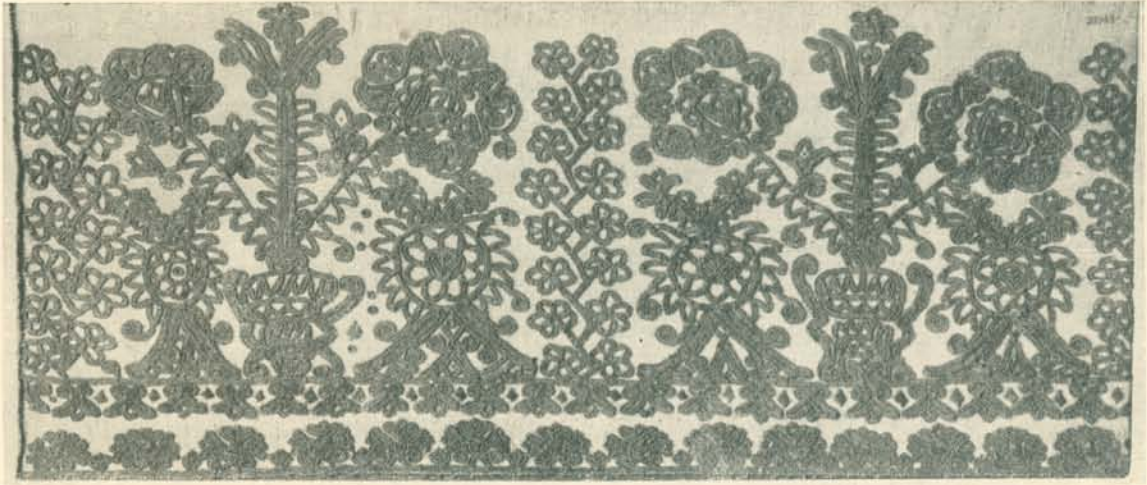
405.

406.

Magyar szűrök. — 405. Bihar. 406. Borsod.

Art paysan hongrois. — 405—406. Manteaux, appelés „szűr“.

407.

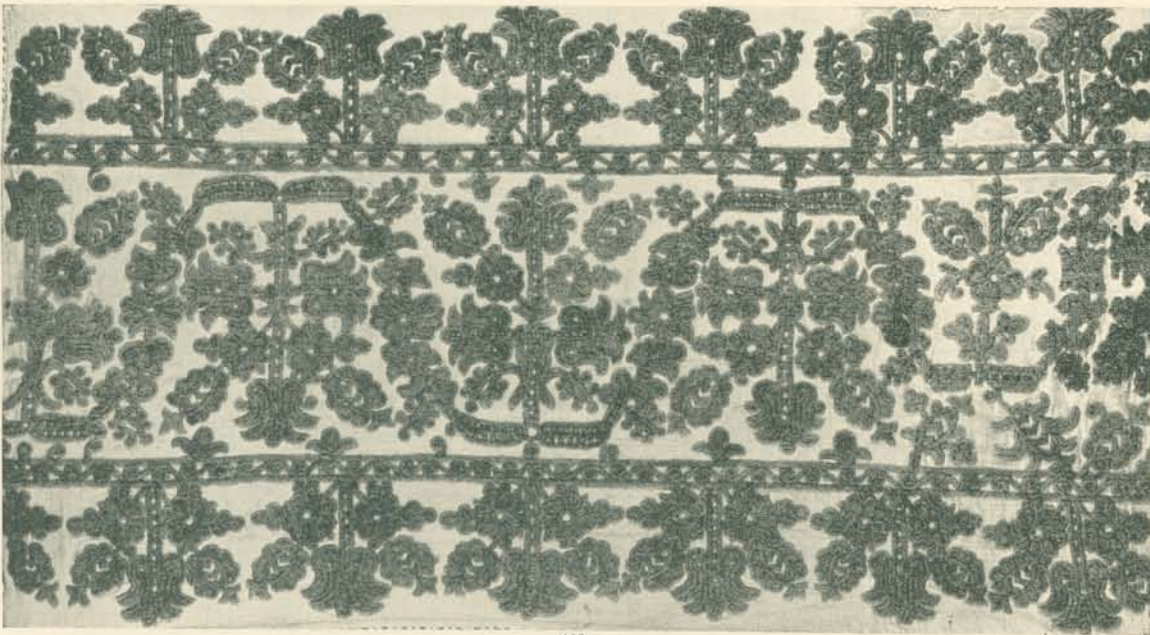
408.

409.

408. Erdélyi hímzés. — 407, 409. Kalotaszegi varrottás.

Art paysan hongrois. — 407—409. Broderies en laine.

410.

411.

412.

410. Toroczkói párnahaj. — 411. Beszterczenaszódmegyei keresztzemes hímzés. — 412. Toroczkói lepedőszél.

Arl paysan hongrois. — 410—412. Broderies en coton.

415.

414.

415. Sárközi tollpántos láda. — 414. Vésett és festett pad.
Kőrösfő,

Art paysan hongrois. — 415—414. Bahuł et banc gravés
et peints.

ezek az alkotások a nép lelkéből fakadván, a magyar gondolkodás, magyar érzés művészi kifejezéseit adják. S így kiapadhatatlan forrásai úgy a vonal, mint a szín nemzeti alakulatainak. Hiszen alkotásai legegységibb tulajdonai s ha el is lesett egyet-mást a várostól vagy mesterembertől, azt a maga egyéni, jellegzetes felfogása szerint alakította át. Belevitte azt az egységet, zamatosságot, amelyért ezt a művészetet oly nagyra becsüljük. Olyan ez, mint az az életerős nyelv, amely az idők folyamán sok idegen szót magába olvasztva, eredeti hangzását továbbra is megtartja. A paraszt — mint konzervatív érzésű ember — minden téren sokáig küzdött az idegen ellen. De ha mégis átvette, akkor ősi erejénél fogva a maga egyénisége szerint formálta ezt. Művészetében a célszerűség az irányítója. Amit a várostól átvett, azt falusi igényei szerint átalakította, megszokott építési anyaga és egyszerű megmunkálási módja szerint időmította.

Építkezésünk nemzetivé tételében is nagy szerep vár népi művészetünkre. A néprajzi osztály mai elhelyezése, sajnos, a népi építészeti tanulmányozása szempontjából egyelőre mást, mint fényképet, csak keveset nyújthat. De ez a gyűjtemény is oly gazdag, hogy a magyar nép építkezéséről így is tiszta fogalmat ad. Látjuk ezekből azt, hogy a nép régi építkezésében is a célszerűsége törekedett. Számolt a talaj- és éghajlati viszonyokkal. A lakás beosztása, berendezése szükségleteinek, egyéniségének megfelelő volt. A házakon alkalmazott vonalak és síkok, az egyes épületrészek területi arányai, különböző rendeltetésűknek erős hangsúlyozása a szemet gyönyörködtették. Az épület külsején található részek: mint oromfal, ablakok, ajtók, kapuk, kerítések formái és színei harmónikus egységgé olvadtak össze.

Egész építkezésükben megnyilvánult a szűkebb hazájukhoz, földjükhöz való szeretet.

Az egyenlő érdekek, a talajviszonyok és megélhetési föltételek egyformasága pedig bizonyos egyöntetű jellegűvé tették építkezésüket. Így sorakozott mindig a hagyomány által táplálva egyik ház a másik mellé és megalkotta a falut, melynek jellegzetes, egységes képe a legmegfelelőbbben rajzolódott a tájba.

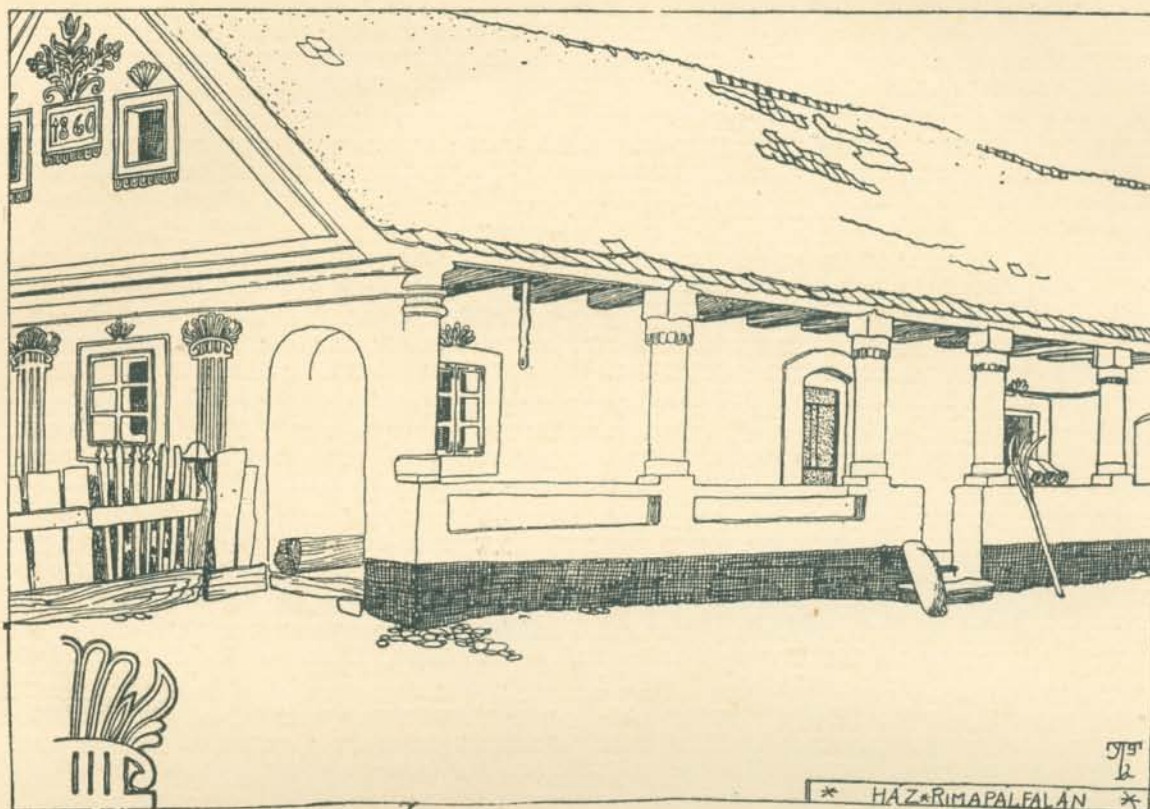
Mily gyönyörű feladat nyílnék építőinknek ezen elvek felhasználásával pl. fővárosunk építkezésében! Milyen lenne ez a város 30—40 év múlva! Nem kellene az idegenforgalom csekélyisége fölött sópánkodnunk. Egy város, amely építkezésében egységesen nemzeti, tehát különleges, jellegzetes stílust mutat, olyan hatalmas vonzóerővel hat az idegenre, hogy ez gazdasági szempontból is kincsesbánya lehetne. Hiszen van rá számtalan külföldi példa.

Ugyancsak azt látjuk ebből a gyűjteményből, hogy a ház belseje, berendezésének minden darabja is ugyanezen szempontok szerint fejlődött. Csupa szín és megfelelő vonalmenet volt itt minden. A faragott-festett szék, asztal, ágy, sarokpad, tulipántos láda, falitka, szőttek, hímzések, cserepek stb. mind egyéniségéhez mért és foglalkozásával egybehangzó. Ahová a szem tekintett, mindenütt a nép szükségleteiből fejlődött és egész életével szervesen összefüggő alkotást látott. Amit csinált, egész lélekkel, benső szeretettel és színdús fantáziával csinálta. Ezen alkotásainak célszerűsége, az anyagnak megfelelő becsületes kidolgozása, őszintesége és formaszépsége mélyen megható és egyúttal követendő példát is mutat. Ezek a magyar néplélek gyönyörű virágai a magyar rög szülőitei s a vidékkel elválaszthatatlanul összeolvadnak. Igaz, becsületes dolgok ezek, mert a természet nem tanít hazugságokra.

S így e téren is követendő példát és bőséges anyagot szolgáltat művészeinknek.

Igen figyelemreméltó a múzeum népdal- és népzene-gyűjteménye, mely úgy a magyar, mint a nemzetiségek érdekes és értékes dallamkincsét felöleli. Az általánosan ismert cigányos és szentimentális népdalok helyett a legősibb motívum, mintegy 2—3000 darabot magába foglaló, részben fonogramlemezről, részben pedig néhány lelkes modern zeneszerzőnk pontos lejegyzéseiből áll ez a zenei kincsünk. (Székely népballadák, tánc, nép- és gyermekdalok.)

A külföldi muzsikának tradíciói vannak. Nekünk, sajnos, még nem volt Beethovenunk, sem Wagnerunk. Nemzeti jellegű zeneművészetünk megteremtése is még kifejlesztésre vár. Ez az összegyűjtött népies zenei kincsünk adja meg leendő nemzeti muzsikánk egyedüli éltető forrását.

Ház Rimapálfalván.

Art paysan hongrois. — Maison d'un cultivateur à Rimapálfalva.

A művészi nevelés egyik fontos feladata az, hogy az ifjúságban hazánk természeti és művészeti szépségeire hatványozott mértékben felhívja a figyelmet. A középiskolai oktatás most fölvetett reformjának megvalósításakor a művészi nevelés kérdése is kell hogy szerephez jusson. Vigyen ez a reform több-sok művészetet az iskolába, juttassa a rajzot az őt megillető helyre s akkor olyan, a művészetért lelkesedő nemzetvezető osztályt fog nevelni, melynek a művészet után való vágyakozása nemzetgazdasági szempontból is fontos tényező lesz. Az iskolai rajztanítás módját adhat arra is, hogy a népi művészet alkotásainak szemléltetése kapcsán buzdítsuk a tanulókat a népművészeti munkák felkutatására, megrajzolására és gyűjtésére. Ezért kellene középfokú iskoláink rajzi szertárát néhány jellemző népművészeti tárggyal kiegészíteni.

A művészet föllendüléséhez természetszerűen fogyasztóközönségre van szükség. Az iskolában nyert impressziók egész életen át kísérik az embert s így a helyes, az intenzív művészi neveléssel mécenások serege fog létesülni. Fontos körülmény, hogy e mécenások lelkében is éljen a nemzeti művészetért való lelkesedés. Azért kell a művészeti nevelésben a nemzeti jelleget különösen hangsúlyozni. Nagy szolgálatot tehetnek e tekintetben

is a Néprajzi Osztályban összehalmozott népművészeti alkotások. Bemutatásukkor föl kell hívni a tanulók figyelmét ezek erős nemzeti jellegére, üde, sokszor költői természetességére, szerkezeti helyességére és élelmességére, célszerűségére és anyagszerűségére.

A házi- és gyáriipar és a népi művészet kölcsönhatásairól e sorok írója e folyóirat hasábjain egy másik alkalommal már szólt. Most csupán azt kívánjuk megjegyezni, hogy mai háziiparunk az itt kifejtett elvekkel nagyrészt ellentétben áll, amennyiben a legtöbb helyen nem veszik figyelembe a hagyományokat, hanem tisztán kereskedelmi szempontok szerint vezetik a háziipari termelést. Gyáriiparunk meg alig, vagy egyáltalán nem törődik művészeti szempontokkal. Mindkét iparágnak óriási hasznára lehetne az itt említett gyűjtemény úgy művészeti, mint a nemzeti jelleg szempontjából. E szempontok tekintetbevétele pedig alig emelné ezen üzemek fenntartási költségeit. A nagy rétegekre való esztétikai hatásaikban pedig kiszámíthatatlan nagy értéket képviselnének. Nemzeti művészetünk érdekében a művészetekkel foglalkozóknak meg kell telíteniök lelkeiket a hazai rög szeretetével, agyukat a népi művészet alkotásaival, mert művészetünk éltető gyökerét éppúgy, mint nyelvünkét a néplélek táplálja.